

کارکرد و نقش نظام اعتبارات خرد بانکی در توان‌مهندسازی پایدار زنان فقیر روستایی

مهدی رحیمیان^{۱*}، مرضیه فراشی^۲، سعید غلامرضایی^۳، امین براخاص^۴

۱- استادیار گروه اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی دانشگاه لرستان، آدرس: خرم آباد، دانشگاه لرستان، دانشکده کشاورزی کیلومتر ۱۲
جاده اندیمشک

تلفن ۰۶۶۳۳۱۲۰۰۸۸ - کدپستی ۶۸۱۳۷۱۷۱۳۲ - تلفن همراه ۰۹۱۶۸۷۷۰۷۷۸ - ایمیل

mehdi_rahimian61@yahoo.com

۲- دانشجوی کارشناسی ارشد گرایش توسعه روستایی دانشگاه لرستان

۳- استادیار گروه اقتصاد کشاورزی و توسعه روستایی دانشگاه لرستان

۴- دانش‌آموخته‌ی کارشناسی ارشد گرایش توسعه روستایی دانشگاه لرستان

چکیده

در پی موفقیت برنامه‌های تأمین مالی خرد در سطح جهان، طرح‌هایی در این زمینه در ایران اجرا شده است. این برنامه‌ها به‌عنوان راهی برای کاهش فقر و ارتقای معیشت شناخته می‌شوند و پیوسته در حال گسترش هستند. هم‌چنین امروزه توجه به رهیافت مشارکت زنان در صندوق‌های اعتباری خرد، در عملیاتی کردن توان‌مهندسازی اقتصادی-اجتماعی زنان فقیر روستایی ضرورتی اجتناب‌ناپذیر و از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. مشارکت در صندوق‌های اعتباری خرد با فراهم‌سازی اشتغال مناسب، ایجاد درآمد، بسترهای آموزشی و یادگیری لازم، نقش مهمی در توان‌مهندسازی اقتصادی-اجتماعی زنان فقیر دارد و می‌تواند در بهره‌برداری مطلوب از منابع و امکانات مؤثر واقع شود. از آن‌جا که یکی از دلایل اصلی توسعه‌نیافتگی اقتصادی در نواحی روستایی، عدم توان‌مندی زنان فقیر درک، شناخت و بهره‌برداری بهینه از منابع و امکانات موجود می‌باشد، لذا توجه به این رهیافت جهت خروج اقتصاد روستاها از وضعیت کنونی اجتناب‌ناپذیر است. توان‌مهندسازی زنان فقیر فرایندی پویاست که به آنان برای دستیابی بیشتر به منابع و نیز کنترل بر زندگی خود کمک می‌کند و احساس استقلال و ایجاد عزت نفس بیشتر را در آن‌ها پدید می‌آورد. به همین خاطر هدف از انجام مطالعه مروری-تحلیلی حاضر بررسی مشارکت زنان فقیر روستایی در صندوق اعتباری خرد به‌عنوان راه‌کاری برای توان‌مهندسازی اقتصادی-اجتماعی آنان می‌باشد که جهت دستیابی به اهداف مدنظر تحقیق از منابع کتابخانه‌ای و اسناد معتبر استفاده شده است.

کلمات کلیدی: مشارکت، زنان فقیر روستایی، توان‌مهندسازی، صندوق‌های اعتباری خرد.

مقدمه

نظام اعتبارات خرد یکی از راه‌کارهای مطرح شده در دو دهه اخیر بوده که به‌منظور تسریع فرآیند سرمایه‌گذاری و تقویت بنیادهای مالی و پس‌انداز در مناطق روستایی و نهایتاً توان‌مندسازی جوامع روستایی و فقرزدایی به مرحله اجرا درآمده است [۱]. اعتبارات خرد قابلیت‌ها و ارزش‌های خود را در نقش ابزاری موثر در مبارزه با فقر و گرسنگی و افزایش توان‌مندسازی زنان اثبات کرده است [۲،۳]. اهمیت اعتبارات خرد در روند کاهش فقر و به‌دنبال آن کاهش نابرابری و افزایش توان‌مندسازی افراد به اندازه‌ای است که در سال ۱۹۹۷، کنگره سران اجلاس خرده‌وام‌دهی با هدف این‌که تا سال ۲۰۰۵ برای بیش از ۱۰۰ میلیون از فقیرترین خانواده‌های جهان، خصوصاً زنان این خانواده‌ها، وام و خدمات مالی فراهم آورد، تشکیل شد و در پی آن سازمان ملل متحد سال ۲۰۰۵ را سال اعتبارات خرد نام نهاد [۴]. وام‌های کوچک، حساب‌های پس‌انداز و ارائه انواع خدمات مالی و بانکی این باور را در خانواده‌های کم‌درآمد و فقیر ایجاد می‌کند که با دسترسی به این خدمات درآمد آن‌ها افزایش خواهد یافت و بدین ترتیب آن‌ها می‌توانند در برابر موانع و مشکلات غیر منتظره از خود محافظت کنند و سطح زندگی کنونی خویش را بهبود بخشند و برای تغذیه، مسکن و آموزش فرزندان‌شان سرمایه‌گذاری نمایند. دستیابی به این شرایط در زمره اصلی‌ترین اهداف برنامه هزاره سوم یعنی توان‌مندسازی و کاهش تبعیض جنسیتی است [۵]. از این‌رو بررسی نقش اعتبارات خرد در توان‌مندسازی پایدار زنان روستایی از اهمیت قابل توجه‌ای برخوردار است. و به این منظور به بررسی ابعاد مختلف توان‌مندسازی و ارتباط هر یک با اعتبارات خرد پرداخته شده‌است.

مواد و روش‌ها

هدف از نگارش نوشتار حاضر تحلیل کارکرد و نقش نظام اعتبارات خرد بانکی در توان‌مندسازی پایدار زنان فقیر روستایی می‌باشد. این پژوهش از نظر دسته بندی روش‌های مختلف تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی - تحلیلی به‌شمار می‌رود که برای دستیابی به اهداف مورد نظر از مطالعات کتابخانه‌ای و منابع اطلاعاتی اینترنتی و بررسی اسناد معتبر بهره برده است.

مبانی نظری

مفهوم توان‌مندی و توان‌مندسازی زنان فقیر روستایی

توان‌مندسازی اصطلاح و مفهوم جدیدی نیست [۶]. اما هنوز هم فاقد یک تعریف روشن است [۷]. توان‌مندسازی یکی از جنبه‌های کلیدی برنامه‌های توسعه زنان است، و به عنوان هدف برجسته توسعه هزاره سوم مطرح شده است [۸]. ابهامات زیادی بر سر مفهوم توان‌مندسازی وجود دارد، چگونه اندازه‌گیری می‌شود، و چگونه به بهترین حالت می‌توان به آن دست پیدا کرد. توان‌مندسازی زنان یکی از مباحثی است که به‌تازگی توجه بسیاری از پژوهش‌گران را به خود جلب کرده است. توان‌مندسازی زنان یعنی زنان باید به سطحی از توسعه فردی دست یابند که براساس خواست‌های خود امکان انتخاب داشته باشند. به عبارت دیگر، توان‌مندسازی زنان به این مفهوم است که آنان برای انجام برخی کارها توانایی جمعی پیدا کنند و این امر به رفع تبعیض از میان مردان و زنان منجر شود، یا در مقابله با تبعیض‌های جنسیتی در جامعه مؤثر واقع گردد [۹]. توان‌مندسازی زنان به‌عنوان یک فرآیند تعریف شده است که توسط آن، آن‌دسته از زنان که توانایی انتخاب زندگی راه‌بردی را دارند اما از آن محروم شده‌اند قابلیت به‌دست آوردن آن زندگی را به‌دست بیاورند [۱۰]. در ادبیات مربوطه، برای تعریف این مفهوم به گستره‌ای وسیع از مفاهیمی نظیر، حق انتخاب، کنترل داشتن و دسترسی به منابع، احساس استقلال و اعتماد به‌نفس بیشتر و غیره اشاره شده است. کلر و ام‌بی‌وو (۱۹۹۹) توان‌مندسازی زنان را فرایندی تعریف می‌کنند که به وسیله‌ی آن، زنان برای سازمان‌دهی خودشان توان‌مند شده و اعتماد

به نفس خودشان را افزایش می‌دهند؛ و از حقوق خود برای انتخاب مستقل و کنترل بر منابع، که منجر به از بین رفتن جایگاه فرو دستی‌شان می‌گردد، دفاع می‌کنند [۱۱]. زنان زمانی قدرتمند خواهند بود که کنترل کامل بر زندگی خودشان داشته باشند.

• رابطه توان‌مندسازی زنان و توسعه پایدار

امروزه اغلب کشورها برای دستیابی به توسعه پایدار "توان‌مندسازی" را کارآمدترین روش یافته‌ان [۱۲]. به طوری که توان‌مندسازی به یکی از مفاهیم اصلی توسعه پایدار تبدیل شده است. بر همین اساس دستیابی به توسعه پایدار بدون توان‌مندسازی روستاییان امکان‌پذیر نیست. بنابراین توان‌سازی یک مسئله توسعه‌ای است؛ به‌گونه‌ای که، زنانی که توانا می‌شوند قادر به عمل در جنبه‌های گسترده‌تری هستند و ایفای نقش فعال‌تری در تمامی جنبه‌ها برای تغییر در راه‌های گوناگون خواهند بود [۱۳]. در واقع ارزش‌های اصلی توسعه پایدار را باید در ارتقای کیفیت زندگی، یعنی توان‌مندسازی زنان و مردان در تأمین نیازهای اساسی، تلاش در جهت رفع اختلاف طبقاتی در جوامع، رشد آگاهی عمومی، اعتماد به نفس و اعتقاد عامه مردم به اهداف توسعه و حفظ امنیت و آزادی جست‌وجو کرد [۱۴]. همان‌طور که در جدول (۱)، مشاهده می‌شود، هدف سوم از هشت هدف توسعه هزاره به یک زیر معیار تقسیم شده و در مجموع به وسیله ۳ شاخص اندازه‌گیری شده است.

جدول (۱) هدف سوم از اهداف توسعه هزاره با یک زیر معیار و سه شاخص

هدف	شاخص برای پیش روند
گسترش و ترویج برابری جنسیتی و توان‌مندسازی زنان	نسبت دختران به پسران در مقطع ابتدایی، راهنمایی، دبیرستان
	سهم درآمد (آورده) زنان در بخش‌های غیر کشاورزی نسبت کرسی‌های مجلس در اختیار زنان

مأخذ: UN. Official of MDG indicators

میرزایی و هم‌کاران (۱۳۸۹) رابطه توان‌مندسازی با توسعه پایدار را به سه شیوه بررسی کردند [۱۵]:

۱. توان‌مندسازی از اجرای توسعه پایدار است

۲. توان‌مندسازی عامل توسعه پایدار تلقی می‌شود

۳. توان‌مندسازی معلول توسعه پایدار به حساب می‌آید.

توان‌مندسازی زنان از جمله مولفه‌های مهم در توسعه پایدار است، به طوری که بدون بیشتر کشورها دریافته‌اند که بدون توان‌مندسازی زنان توسعه پایدار محقق نخواهد شد. زنان قربانیان اصلی در مواردی چون فقر، خشونت، عدم برخورداری از تغذیه و بهداشت مناسب هستند، از این رو توجه به بهبود موقعیت زنان نفع همه‌گانی را در بردارد. پرورش فرزندان، اداره امور منزل، حفظ محیط زیست، بهره‌وری صحیح از منابع، صرفه‌جویی در انرژی، مباحثی هستند که زنان به‌طور مستقیم با آنان مرتبط هستند، پس توان‌مند بودن و توان‌مند ساختن زنان به جامعه در رسیدن به اهداف توسعه کمک خواهد کرد و از طرف دیگر به ترقی و تعالی نیمی از جامعه کمک خواهد کرد [۱۶]. در جامعه روستایی، ابعادی چون توان‌مندسازی اقتصادی و اجتماعی بیشتر از ابعاد دیگر اهمیت دارند، به‌منظور دستیابی به توان‌مندسازی از ابزارهای مختلفی می‌توان استفاده کرد و اقدامات متعددی را می‌توان به مرحله اجرا درآورد، از مواردی که بر توان‌مندسازی تأثیرگذار می‌باشد، اعطای اعتبارات خرد می‌باشد.

• اهمیت و کارکرد اعتبارات خرد در ابعاد مختلف توان‌مندسازی زنان فقیر روستایی

اعتبارات خرد دارای پتانسیل لازم برای تأثیر قوی در توان‌مندسازی زنان است. اگر چه اعتبارات خرد همیشه برای توان‌مندسازی زنان نیست. توان‌مندسازی یک فرایند پیچیده‌ای از تغییرات است که توسط تمام افراد تجربه کرده تا حدودی متفاوت

است. تقویت زنان به‌عنوان پایه‌های مالی و کمک اقتصادی به خانواده‌ها و جوامع خود نقش مهمی در توان‌مندسازی آنها ایفا می‌کند. توان‌مندسازی زنان نیاز به یک تغییر کلی در طرح توسعه نه تنها در سطح خرد، بلکه در سطح کلان برای به چالش کشیدن وابستگی جنسیتی دارد. اعتبارات خرد باید اهداف خرد و کلان را ترکیب کنند تا بر توان‌مندسازی زنان به‌صورت پایدار تمرکز کنند. این هدف را می‌توان تنها از طریق بحث گسترده با زنان، و سؤال از نیازها، استراتژی‌ها و محدودیت‌های آنها، و مذاکره بین زنان و سازمان‌های توسعه به دست آورد [۱۷].

۱. افزایش پس‌انداز و توسعه سرمایه‌گذاری

اعطای اعتبارات خرد به زنان، سرمایه‌گذاری آنها برای ایجاد کسب و کارهای جدید را میسر کرده؛ امکان افزایش سرمایه‌گذاری آنها برای ایجاد کسب و کارهای جدید را میسر کرده؛ امکان افزایش سرمایه‌گذاری انسانی و ارتقای قابلیت آنها را به‌دنبال دارد. به‌لحاظ نظری، اعطای اعتبارات خرد به زنان، سرمایه‌گذاری آنها برای ایجاد کسب و کارهای جدید را مسیر کرده؛ امکان افزایش سرمایه‌گذاری انسانی و ارتقای قابلیت آنها را به‌دنبال دارد [۱۸]. اندرسون و لاکر، اعتبارات خرد را راه‌بردی در توسعه اقتصادی با هدف دسترسی زنان و مردان کم درآمد به منابع اعتباری می‌دانند که منجر به بهبود وضعیت اقتصادی و اجتماعی آنها می‌شود [۱۹].

۲. بهبود رفاه خانواده

موسسات اعتباری خرد زنان را هدف برنامه‌های خود قرار می‌دهند، زیرا؛ زنان دارای ریسک اعتباری بالایی هستند، احتمال سوءاستفاده آنان از وام‌های دریافتی کم‌تر است، و علاقه بیشتری در به اشتراک گذاشتن منافع حاصل از وام با دیگر اعضای خانواده، به‌ویژه کودکان خود دارند [۲۰، ۲۱].

توان‌مندسازی زنان یکی از مهم‌ترین مسائل جهان به‌شمار می‌رود و فرآیندی است که در آن زنان وضعیت رفاه خود و فرزندان‌شان را بهبود می‌دهند [۲۲].

۳. ایجاد اشتغال برای زنان

در مباحث عدالت اجتماعی مطرح شده است که برابری فرصت‌ها نقش مهمی در تحقق کاهش ناعادلانه امکانات خواهد داشت. از جمله ابزارهای تحقق این پژوهش برای گروه‌های خاص جامعه (کم درآمد و فقیر) که همواره دولت‌ها بر آن تأکید دارند، برنامه‌های اعتبارات خرد است. این برنامه‌ها با هدف بهبود وضعیت اقتصادی، کاهش بیکاری و به وجود آوردن اشتغال به‌صورت خود اشتغالی و کارآفرینی، محو نابرابری‌های اجتماعی و کاهش فقر در مناطق شهری و روستایی و همچنین افزایش مشارکت زنان در بازار کار در بسیاری از کشورهای دنیا اتخاذ شده است و به همین منظور موسسات تأمین مالی خرد پدید آمدند. این موسسه‌ها حدود ۱۰ میلیون خانوار در کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه را پوشش می‌دهند [۲۳]. توان‌مندسازی زنان روستایی یکی از اهداف توسعه هزاره سوم است. در همین راستا طرح اعطای اعتبارات خرد به زنان روستایی با هدف فراهم ساختن سرمایه لازم برای راه‌اندازی مشاغل تولیدی به‌منظور توان‌مندسازی آنان مطرح گردید [۲۴].

۴. اعتبارات خرد و کاهش فقر زنان

"فقر" و "تأمین اعتبار" از چالش‌های بنیادین جوامع روستایی هستند که پیوند ناگسستنی داشته و در تدوین برنامه‌های توسعه به‌ویژه با رویکرد تعادل بخشی و پایدارسازی به نظام‌های اجتماعی-اقتصادی و نیز از بعد مکانی-فضایی حائز اهمیت وافر هستند [۲۵]. واقعیت موجود حاکی از آن است که زنان روستایی، با وجود مشارکت در بسیاری از فعالیت‌های روستایی، از جایگاه و مرتبه اجتماعی خاص برخوردار نیستند [۲۶]. اعتبارات خرد با فراهم ساختن منابع مالی این امکان را برای زنان روستایی به‌وجود می‌آورد تا با آگاهی از حقوق خود، بتوانند از فقر رهایی یابند و برای تغییر شرایط خود به سمت شرایط مطلوب، به برنامه‌ریزی مناسب، آگاهانه

و سازمان‌یافته بپردازند [۲۷]. در واقع تأمین اعتبارات خرد اولین قدم برای کاهش فقر است، زیرا که این اعتبارات، به‌مانند پنجره‌ای، افقی از فرصت‌های شغلی را برای جوامع روستایی نمایان می‌سازد [۲۸]. به‌طور کلی اعتبارات خرد در کاهش فقر به دو دلیل اهمیت دارند؛ یکی آنکه معمولاً اعتبارات بانکی به‌خصوص در کشورهای در حال توسعه به‌دلایل مختلف نصیب افراد فقیر نمی‌شود؛ و دیگر آنکه عواملی مثل وجود قدرت‌های انحصاری و یا بالا بودن نرخ بهره باعث شده است که منابع مالی غیر رسمی نیز نتوانند اعتبارات لازم را در اختیار قشر فقیر جامعه قرار دهند [۲۹].

۵. افزایش مشارکت زنان در فعالیتهای اجتماعی

فرایند توان‌مندسازی، ساختارهای اجتماعی منفی را از هم می‌پاشد، به‌گونه‌ای که زنان قادر به داشتن ظرفیت و قابلیت و نیز حق لازم برای عمل و نفوذ در تصمیم‌ها را پیدا می‌کنند. این فرآیند، مستلزم تغییر وضعیت زنان و حرکت به سوی مشارکت استراتژیک اجتماعی یا به‌عبارتی افزایش قدرت در سطح اجتماعی است [۳۰]. به‌گونه‌ای که شرط اصلی توان‌مندسازی زنان روستایی را می‌توان در افزایش سطح آگاهی آنان و رهایی از محدودیت‌های فرهنگی-اجتماعی جامعه دانست [۳۱].

۶. ارتقاء کمیت و کیفیت آموزش زنان

هرچند، ضرورت و الزام اقتصادی اشتغال و مشارکت زنان در فعالیتهای اقتصادی همواره در تاریخ توسعه جوامع روستایی مطرح بوده اما در این زمینه، هنوز برای زنان روستایی وضعیت مطلوب ایجاد نشده است که یکی از دلایل آن توجه اندک به آموزش زنان و عدم بسترسازی مناسب برای ایجاد فرصت‌های اشتغال آن‌هاست [۳۲]. بیشتر برنامه‌های آموزشی-ترویجی مخصوص مردان است و زنان معمولاً فراموش می‌شوند. تا زمانی که زمینه گسترش توانایی‌های زنان روستایی فراهم نشود و آن‌ها به درجه‌ای از توان‌مندی در تسلط بیشتر بر منابع و کسب منافع در راستای خوداتکایی قابل قبول و مشارکت در تصمیم‌گیری‌ها نرسند، این بازیگران پنهان به جایگاهی که درخور منزلت انسانی آن‌هاست، دست نخواهند یافت [۳۳]. راه‌بردهای گوناگون برای برخورداری زنان از منافع توسعه در قالب نظریه‌های متعدد و از دیدگاه‌های مختلف مانند زنان و توسعه، جنسیت در توسعه و زنان در توسعه ارائه شده است که جدیدترین آن‌ها بر توان‌مندسازی زنان برای مشارکت در فرآیند توسعه تکیه دارد، که یکی از راه‌بردهای اساسی توان‌مندسازی زنان اعتبارات خرد است.

۷. کاهش تبعیض جنسیتی

تداوم نابرابری جنسیتی منجر به از بین رفتن و مرگ زنان می‌شود. امروزه، تخمین زده شده که هر ساله ۶ میلیون زن در دنیا می‌میرد، از این تعداد، ۲۳ درصد آنها قبل از تولد از بین می‌روند، ۱۰ درصد در دوران کودکی از دست می‌روند، ۲۱ درصد در دوران بارداری، و ۳۸ درصد زنان در سن بالاتر از ۶۰ سال می‌میرند (WDR, 2012). آشکار است که مرگومیر زنان بیش از حد زیاد است. این واقعیت در کشورهای در حال توسعه هنوز هم وجود دارد که خانواده‌ها در طول زندگی دختران، حتی قبل از تولد، رفتار متفاوتی نسبت به پسران دارند. هنوز هم پیشرفت چندان‌ی در این زمینه به‌وجود نیامده است و بسیاری از زنان از آموزش، کار و یا داشتن مسئولیت سیاسی محروم‌اند، در صورتی‌که مردان از این حقوق بهره‌مند هستند. توان‌مندسازی زنان و برابری جنسیتی پیش شرط برای دستیابی به امنیت سیاسی، اجتماعی، اقتصادی، فرهنگی و زیست محیطی در میان همه مردم می‌باشد. راه‌برد مهم توان‌مندسازی و مشارکت دادن زنان در توسعه، به‌معنای اتکا به‌خود و گسترش حق انتخاب در زندگی [۳۴]. منجر به خود تصمیم‌گیری، خودکارآمدی و اعتماد به نفس آن‌ها می‌گردد [۳۵]. (قلی پور و رحیمیان، ۱۳۸۸). با اجرای این بعد از توان‌مندسازی، "سرمایه اجتماعی" زنان تقویت می‌گردد و آن‌ها قادر می‌شوند به مقابله با تبعیض جنسیتی برخیزند [۳۶]. در سال ۲۰۱۳ سازمان ملل در مطالعه‌ای در خصوص نابرابری جنسیتی و توان‌مندسازی زنان سه هدف محوری را عنوان می‌کند. می‌بایست خشونت علیه زنان و دختران از بین برود. سپس باید توزیع امکانات، دانش و بهداشت برابر شود تا زمینه دستیابی زنان به امنیت زنان به امنیت اجتماعی و اقتصادی تأمین گردد. در واقع برابری جنسیتی و توان‌مندسازی زنان نه تنها در بهبود اقتصاد جامعه و خانواده موثر است

بلکه موجب افزایش رفاه و اعتماد به نفس زنان نیز می‌شود. همچنین قرار دادن سرمایه در اختیار زنان برای راه‌اندازی فعالیت‌های درآمدزا در توان‌مندسازی اجتماعی و اقتصادی آن‌ها موثر بوده و موجب بهبود کیفیت زندگی آن‌ها می‌شود [۳۷].

۸. بهبود معیشت خانوار اعتبارات خرد

به لحاظ نظری، تأمین اعتبارات خرد می‌تواند از طریق ایجاد فرصت برای سرمایه‌گذاری در دارایی‌های فیزیکی، مالی و انسانی، زمینه‌ی افزایش درآمد و دارایی‌های شرکت‌کنندگان را فراهم آورد و در نتیجه موجب بهبود معیشت خانوارها شود. تأمین اعتبارات خرد علاوه بر افزایش درآمد و دارایی، می‌تواند صرف سرمایه‌گذاری در کسب و کارهای خرد شود و به تنوع بخشی منابع درآمدی منجر گردد. همچنین از آنجا که درآمد، دارایی، و تنوع منابع درآمدی، شرکت‌کنندگان را در برابر موقعیت دشوار تقویت می‌کند، موجب کاهش آسیب‌پذیری آن‌ها نیز می‌شود. تأمین اعتبارات خرد در حقیقت می‌تواند با افزایش داراییها و قابلیت‌های زنان شرکت‌کننده، فرصت مشارکت و تصمیم‌گیری درباره مسائل زندگی و قدرت تأثیرگذاری بر محیط اطرافشان را فراهم کند؛ یعنی، موجب توان‌مندسازی آنان شود [۱۸].

نتیجه‌گیری و بحث

در این نوشتار سعی بر آن شد که علاوه بر تعریف نظام اعتبارات خرد، کارکرد این نظام را در ابعاد مختلف توان‌مندسازی از جمله رابطه توان‌مندسازی زنان و توسعه‌پایدار، اهمیت و کارکرد اعتبارات خرد در ابعاد مختلف توان‌مندسازی زنان فقیر روستایی، افزایش پس‌انداز و توسعه سرمایه‌گذاری، بهبود رفاه خانواده، ایجاد اشتغال برای زنان، کاهش تبعیض جنسیتی، بهبود معیشت خانوار، ارتقاء کمی و کیفیت آموزش زنان، افزایش مشارکت زنان در فعالیت‌های اجتماعی را بررسی کنیم. همان‌طور که محققین دیگر نیز به بررسی‌هایی در خصوص این مهم پرداخته‌اند. (Dyar et al., 2006)، بر اعتبارات خرد و تأثیر آن بر کاهش نابرابری جنسیتی تأکید داشت [۳۸]. Fazoranti, (2010) در مطالعه موردی خود در مناطق روستایی نیجریه، به آثار مثبت اعتبارات خرد بر شاخص‌های اقتصادی خانوار مانند درآمد، پس‌انداز، هزینه‌های مصرف و کسب سرمایه تأکید داشته و اذعان داشت شروع برنامه در مناطق مورد مطالعه موجب بهبودی قابل توجهی در استانداردهای زندگی افراد شده است [۳۹]. مداحی (۱۳۹۰)، در بررسی خود به اثر بخشی صندوق‌های خرد زنان روستایی در ابعاد مختلف اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و بهداشتی در زندگی زنان روستایی پرداخته و بیشترین اثر بخشی در ابعاد اجتماعی و بهداشتی بوده است [۴۰].

جمع بندی نهایی نشان می‌دهد که اعتبارات خرد اگر در ایجاد مشاغل هم‌چون (تهیه دام، نان‌پزی، مغزه‌داری، آرایش‌گری و مانند آن‌ها)، مصرف شود منجر به افزایش پس‌انداز، گسترش آموزش، بهبود معیشت خانوار، کاهش تبعیض جنسیتی، افزایش مشارکت زنان در فعالیت‌های اجتماعی، کاهش فقر، بهبود رفاه و ایجاد اشتغال برای زنان فقیر روستایی شود. با توجه به مباحثی که مطرح شد راه‌کارهای زیر در جهت توان‌مندسازی پایدار زنان روستایی از طریق اعتبارات خرد پیش‌نهاد می‌شود؛

۱. نظارت و کنترل بیشتر بر نحوه مصرف وام
۲. بررسی و مطالعه در خصوص این‌که آیا میزان مبلغ اعتبارات خرد با توجه به نرخ تورم و گرانی مواد اولیه متناسب با سرمایه مورد نیاز برای شروع فعالیت و اشتغال پایدار است.
۳. با کم‌رنگ شدن نگاه جنسیتی و توزیع عادلانه در پرداخت اعتبارات خرد از لحاظ جنسیتی، به توانایی‌های زنان اهمیت داده شود.

Abstract

Following the success of microfinance programs in the world, were implemented plans in this field in Iran. These programs are known as a way to reduce poverty and promote livelihoods and they are steadily expanding. Also, nowadays, pay attention to the women's participation approach in micro credit funds, in operating the socio-economic empowerment of poor rural women's necessity and of great importance. Participation in micro credit funds of whit suitable employment, income generation, education platforms and necessary learning have an important role in socio-economic empowerment of poor women and can be effective in optimal utilization of resources. Because of one of the main reasons for the economic underdevelopment in rural areas, is lack of empowerment of poor women in the understanding, recognition and optimal utilization of resources and available facilities, so pay attention to this approach is inevitable for exit the rural economy of this current situation. Empowerment of poor women's is dynamic process that helps them to gain more resources and control over their lives, also empowerment create sense of independence and more self-esteem them. Hence the purpose of this descriptive - analytical research is investigation the poor rural women's participation in microcredit funds as a mechanism for their socio-economic empowerment that for achieving the goals of research used of valid references and documents.

Keywords: Partnership, Rural Poor Women, Empowerment, Microcredit Funds.

فهرست منابع

۱. احمدپور، ا، عبدی ترکامی،م، سلطانی،ش، (۱۳۹۳) "عوامل موثر بر موفقیت صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی شهرستان قائم شهر"، فصلنامه تعاون و کشاورزی، سال سوم، شماره ۱۲، زمستان ۱۳۹۳.
2. Weber,O., & Ahmad,A.(2014).Empowerment through microfinance:The relation between loan cycle and level of powerment.World Developmnt,62-75-87.
3. Deininger K.,& Liu Y.(2013).Economic and social impacts of an innovative self-Help group model in India.World Development,43(March 2013),149-163.

۴. رحمانی، م، زند رضوی، س، ربانی، ع، ادیبی، م، (۱۳۸۷)، "نقش اعتبارات خرد در توانمندسازی زنان، مطالعه موردی؛ روستای پشت رود بم"، مطالعات اجتماعی روان‌شناختی زنان، شماره ۱۸.
۵. مافی، ف، (۱۳۸۶)، نظام اعتبارات خرد راهکار عملی توانمندسازی دهک‌های پایین درآمدی در پذیرش سهام عدالت، معاونت پژوهش‌های اقتصادی، مرکز استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام.
6. Sinha, B., Jha, S., & Negi, N. S. (2012). Migration and empowerment: the experience of women in households in India where migration of a husband has occurred. *Journal of Gender Studies*, 21(1), 61-76.
7. Hennink, M., Kiiti, N., Pillinger, M., & Jayakaran, R. (2012). Defining empowerment: perspectives from international development organisations. *Development in Practice*, 22(2), 202-215
8. UN. Official of MDG indicators
۹. شادی‌طلب، ژ (۱۳۸۲)، مشارکت اجتماعی زنان، فصلنامه زن در توسعه و سیاست (پژوهش زنان)، سال ۳، شماره ۷، صص ۱۴۱-۱۷۶
10. Swain, R. B. (2007). *Can Microfinance Empower Women? Self-Help Groups in India*. Appui au Developpement Autonome ADA Dialogue.
۱۱. کتابی، م، یزدخواستی، ب، فرخی راستایی، ز، پیش شرط‌ها و موانع توانمندسازی زنان مطالعه موردی زنان شهر اصفهان، مجله پژوهشی دانشگاه اصفهان (علوم انسانی)؛ جلد نوزدهم؛ شماره ۲، صص ۴-۵، ۱۳۸۴.
12. Parsons, R. J. (2001), Specific practice strategies for Empowerment based practice with women : A study of two groups. *Affilia-journal of women and social work* . Vol.16, no.2,
13. zamany Myandshty, Nasser, Atai, Porea and Izadi, Nasim. (2012). Reviews the levels of empowerment among the rural womens cooperative (case study: Womens Cooperative Tfyhan city of Shiraz). *Women in development and Policy* Volume 10 Number 4 Winter 1391: 172-153. (In Persian).
14. Mirzaei, Hossein, Ghaffari, Gholamreza and Karimi, Alireza. (2010). Empowerment, industrialization and its influencing factors (case study: rural city Qorveh). *Rural Research*. No.4, Winter, 99, 128. (In Persian).
۱۵. میرزایی، ح، غفاری، غ، کریمی، ع، (۱۳۸۹)، "توانمندسازی، صنعتی شدن و عوامل زمینه‌ای موثر بر آن (مطالعه موردی: مناطق روستایی شهرستان قروه)"، مجله پژوهش‌های روستایی، شماره ۴،
۱۶. کلدی، ع، سلحشوری، پ (۱۳۹۱)، "بررسی تأثیر حمایت اجتماعی بر توانمندسازی زنان"، مجله مطالعات توسعه اجتماعی ایران، سال چهارم، شماره ۴، پاییز ۱۳۹۱.
17. Mudaliar, A & Mathur, M. (2015). "Women Empowerment through Microfinance". *Volume 01, No.2, Feb 2015*.
۱۸. علاء‌الدینی، پ، جلالی موسوی، ا. (۱۳۸۹) "ارزیابی اثر بخشی برنامه پشتیبانی خدمات مالی خرد و صندوق اعتبارات خرد زنان روستایی در ایران" مجله توسعه روستایی، ۲(۲)، ۷۶-۶۱.

۱۹. صدیقی سیگارچی، ن. (۱۳۸۹) "اهداف توسعه هزاره و اعتبارات خرد، سازمان ملل، ۲۰۰۵، چاپ اول.

تهران: انتشارات دفتر بازاریابی و بهره‌وری تعاونی‌ها.

20. Garikipati, S. (2008). The Impact of Lending to Women on Household Vulnerability and Women's Empowerment: Evidence from India. *World Development*, 36(12), 2620–2642.

21. Swain, R. B., & Wallentin, F. Y. (2009). Does microfinance empower women? Evidence from self-help groups in India. *International Review of Applied Economics*, 23(5), 541–556.

22. Khan, R. E. A., & Noreen, S. (2012). Microfinance and women empowerment: A case study of District Bahawalpur (Pakistan). *African Journal of Business Management*, 6(12), 4514–4521.

23. Gomez, R and Santor, E, "Do peer group members out perform individual borrowers? A test of peer group lending using Canadian Microcredit data", working paper, 2003.

۲۴. زرافشانی، ک، علی بیگی، ا، فقیری، م، (۱۳۹۱)، "رتبه بندی صندوق های اعتبارات خرد براساس توانمندسازی زنان روستایی استان کرمانشاه"، زن در توسعه و سیاست، دوره ۱۰، شماره ۱، بهار ۱۳۹۱، صص ۱۰۵-۱۲۴.

۲۵. صامتی، م، کرمی، ع، (۱۳۸۳)، بررسی تأثیر هزینه‌های دولت در بخش کشاورزی بر کاهش فقر روستایی در کشور، مجله تحقیقات اقتصادی، شماره ۶۷

۲۶. ویسی، ه، بادسار، م، (۱۳۸۴)، "بررسی عوامل موثر بر نقش اجتماعی زنان در فعالیت‌های روستایی: مطالعه موردی استان کردستان". فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۰، شماره ۳، صص ۴۱-۱۸.

۲۷. مافی، ف، (۱۳۸۵)، "اعتبارات خرد، ویژگی‌ها، تجارب، ملاحظات، راهبردها"، مجمع تشخیص مصلحت نظام. گروه پژوهشی اقتصاد.

28. Sanyang, E.S. & Huang, W. (2008). Micro-financing: Enhancing the role of women's group for poverty alleviation in rural Gambia. *World Journal of Agricultural Sciences*, 4(6), 665-673.

۲۹. طالب، م، نجفی اصل، ز، (۱۳۸۶)، "پیامد اعتبارات خرد روستایی بر توانمندسازی اقتصادی زنان سرپرست خانوار: نگاهی به نتایج طرح حضرت زینب کبری (س) در روستاهای بویین زهرا" فصلنامه روستا و توسعه، سال ۱۰، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۶.

30. Malhotra, M. (Ed.). (2010). *Empowerment of rural women*. Handbook of empowerment of women labour. Retrieved from <http://books.google.com/books?isbn=8182050685>

31. Acharya, S., Yoshino, E., Jimba, M., & Wakai, S. (2005). Empowering rural women through a community development approach in Nepal. *Oxford University Press and Community Development Journal*, 42 (1), 34-46. Retrieved from <http://cdj.oxfordjournals.org>

۳۲. پاپ زن، ع، خالدی، خ، سلیمانی، ع، (۱۳۹۰)، "ارزشیابی آموزش‌های فنی حرفه‌ای زنان روستایی در زمینه صنایع دستی". فصلنامه علمی-پژوهشی جامعه‌شناسی زنان، سال ۲، شماره ۳، صص ۳۸۲-۳۸۲۱.

۳۳. رمضانپور، ن، (۱۳۸۹)، "اقتصاد خانواده روستایی بر دوش زنان فدایی". ماهنامه دام، کشت و صنعت، شماره ۱۲۵، صص ۹۱-۹۲. بازیابی در: ۱۵/۱۱/۱۳۹۱، قابل دسترسی در: <http://www.magiran.com/view/.asp?ID=770260>
۳۴. نره‌ای، ن، صادقی عمر و آبادی، ب، شهبازی، ن. و غلامی، ر. (۱۳۹۱) "ارزیابی عوامل اجتماعی-اقتصادی موثر بر سرمایه‌ی زنان. زنان و خانواده، ۷(۱۹)، ۱۴۲-۱۰۵.
۳۵. قلی‌پور، الف، رحیمیان، الف، میر زمانی، الف. (۱۳۸۷) "نقش تحصیلات رسمی و اشتغال سازمانی در توان‌مندی‌سازی زنان تهران. پژوهش زنان، شماره ۳، ۱۳۲-۱۱۳.
36. Gomez. R and Santor. E, "Do peer group members out perform individual borrowers? A test of peer group lending using Canadian Microcredit data", working paper, 2003.
37. Skarlatos, K. (2004), "Microfinance and women's empowerment: bridging the gap, redesigning the future". *Wisconsin Coordinating Council on Nicaragua, Working Paper Series No 1*.
38. Dyar, Cindy, Patrice Harduar, Cynthia Koenig, and Gabriela Reyes. 2006. "Microfinance and Gender Inequality in China." Report prepared for the International Economic
39. Fasoranti.M.M, (2010)," *The influence of micro-credit on poverty alleviation among rural dwellers : Acase study of AKOKO North West Local Government Area of ONDO State*". Africa journal of Business Management. Vol.4(8), pp.1438-1446,18 july, 2010.
۴۰. مداحی، م، (۱۳۹۰) بررسی اثربخشی صندوقهای اعتبارات خرد در چهار استان خراسان رضوی، کرمانشاه، مازندران و هرمزگان، دوماهنامه علمی ترویجی و توسعه کشاورزی جهاد، سال ۳۰، شماره ۳۰۱ و ۳۰۲، صص ۹۸-۱۴۰.